

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2024.67.0.6712>

УДК 657.05-044.247

JEL M41

ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ І ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ІНТЕГРОВАНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Євген Цікало

Львівський національний університет імені Івана Франка,
79008, м. Львів, просп. Свободи, 18,
e-mail: yevhen.tsikalo@lnu.edu.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8051-9299>

Анотація. У статті запропоновано концептуальний підхід до створення і відображення в обліку інтегрованих господарських операцій підприємства та розроблено схему реалізації підходу. Суть підходу полягає у представленні інтегративних якостей господарських операцій як набуття операціями ознак інтеграції в поєднанні з ознаками самоорганізації, та ідентифікації ознак для їх облікової метризації одночасно з ознаками встановлення кореспондуючих бухгалтерських рахунків за операціями. Такий підхід є засадничим у створенні інтеграційної платформи базування облікової системи в системі управління підприємством із статусом інтегрованої. Запропоновано виконувати прив'язку інтеграційно-самоорганізаційних ознак до господарської операції як деталізованих загальносистемних ознак за змістовними характеристиками бізнес-процесу, до якого належить операція. Обґрунтовано необхідність врахування зв'язковості бізнес-процесу: з бізнес-моделлю, бізнес-стратегією, результативністю діяльності, станом підприємства та іншими уніфікованими управлінськими елементами, що представлені у звіті про управління (інтегрованому звіті про сталий розвиток підприємства); із структурними елементами стандартів систем менеджменту, які поширюються на бізнес-процес і підлягають звітуванню. Це дасть змогу специфікувати деталізовані загальносистемні ознаки з можливістю їх звітного відтворення. Така позиція забезпечить «імплементацию» інтеграційно-самоорганізаційних ознак і становитиме фундаментальну базу розвитку системної інтеграції в управлінні підприємством. Запропоновано здійснювати ідентифікацію інтеграційно-самоорганізаційних ознак у формі реквізитної параметризації господарської операції синхронно (на цій же реквізитній основі) з ідентифікацією обліково-економічних ознак за «дебетом» і «кредитом» кореспондуючих бухгалтерських рахунків, що забезпечить органічне комплементарне відображення ознак в обліку. Розкрито можливість оцінювання рівня набуття господарською операцією інтеграційно-самоорганізаційних ознак

на базі їх реквізитної ідентифікації, і на цій основі, визначення системного рівня інтеграції (ступеня інтеграції) для оцінки інтеграційного стану за агрегованим відображенням рівнів ознак у бухгалтерській фінансовій звітності підприємства. Обґрунтовано необхідність інтеграційно-самоорганізаційного опрацювання операцій перед виконанням бухгалтерських проведення-записів за операціями. Таке опрацювання треба здійснювати з врахуванням впливу результативності операції на інтеграційний і економічний стани (як комплексно об'єднані) з метою забезпечення системного (комплексного) стану гомеостатичної рівноваги. Зроблено висновок про те, що запропонований підхід забезпечує транспарентне представлення-розкриття звітної інформації про ESG-діяльність, сформованої на основі інтегрованих господарських операцій підприємства.

Ключові слова: інтегрована господарська операція, інтеграційні ознаки, самоорганізаційні ознаки, бухгалтерські рахунки, реквізити, обліковий процес, звітність.

Постановка проблеми. Важливість системної властивості емерджентності (інтегративності) для генерування синергетичного ефекту та складність її метризації спрямовує теоретиків і практиків до пошуку шляхів і способів керування процесом ефектотворення на засадах інтеграції. Перманентно властива системі управління підприємством схильність до набуття інтегративної статусності підкріплюється бізнес-прагматикою провадження діяльності на рівні господарських операцій. Синергетика дій за господарськими операціями ґрунтується на отриманні вигоди від їхньої інтеграції, що проявляється у досягненні результату-ефекту діяльності та відповідного стану підприємства (рівно ж його системи управління) як «ефектостану» в цілому. Тому набуття конкретною господарською операцією інтегративних якостей виступає як синергетичний чинник-вплив на бізнес-діяльність і стає предметом інтересів проєктантів і виконавців операції, а ознаки якостей – об'єктом обліку і управління у формалізованому представленні. Важливо домогтися відображення інтегративної якості операції в обліку (як інтегрованої господарської операції) для того, щоб ухвалити обґрунтовані невербальні рішення із цілеспрямованого самоорганізаційного впливу операції на «ефектостан». Воодночас, здійснюючи інтеграційний процес в обліку, формуватиметься оцінка інтегративної статусності системи управління. Тому інтегровані господарської операції представляють як теоретичний дослідницький інтерес в контексті розвитку системної інтеграції в управлінні підприємством, так і практичний інтерес з огляду на успішність бізнес-процесів підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових публікаціях і у практиці ведення обліку інтегровані господарської операції першочергово розглядають як інформаційно-технологічно інтегровані в контексті прикладної реалізації та інтегрованого позиціонування облікової системи в системі управління (як інтегрованої) підприємства. Тобто операція відображається в обліку як інтегрована виходячи з приналежності її даних до інтегрованої бази даних і технологічної уніфікації фіксування облікових даних. Технологічно інтегроване фіксування даних відбувається на основі їх одноразового введення в інформаційну систему з одночасним використанням даних іншими підсистемами виходячи з інформаційних зв'язків з ними облікової системи (підсистеми). Таке прикладне застосування характерне для ERP (Enterprise Resource Planning)-систем

та їх програмно-технологічної інтеграції з іншими цифровими системами через додатки (застосунки) зовнішнього використання [1, 2, 3, 4]. Інтегровані господарські операції приймаються в обліку як результат ухваленого інтегрованого рішення поза обліком з можливим використанням облікової інформації в межах функціонально-процедурного структурування процесу ухвалення рішення. Хоча операція вважається інтегрованою, але її інтеграційні ознаки змістовної сутності залишаються не ідентифіковані в обліку. В обліковій системі операцію інтегрують внутрішньо функціонально-інформаційно за усіма видами господарського обліку (оперативного, статистичного, управлінського (внутрішньогосподарського), фінансового, податкового, стратегічного), а також на основі стикування облікового процесу з іншими функціональними процесами (контролю, аналізу, планування, координації тощо) [5, 6, 7, 8]. Викладені вище обставини зумовлюють необхідність нового підходу до відтворення інтегративних якостей господарських операцій в обліку.

Постановка завдання. Мета статі полягає у виробленні концептуального підходу і теоретико-прикладних основ створення і відображення в обліку інтегрованих господарських операцій підприємства. Необхідно вирішити завдання ідентифікації в обліку інтеграційних ознак господарських операцій, що дасть змогу зробити процес інтеграції прозорим і керованим, а також досягти ефекту-віддачі від операцій завдяки їх інтеграційно-самоорганізаційному опрацюванню.

Методи дослідження. У статті використано методи дослідження: системний як базовий у виробленні концептуального підходу до створення і відображення в обліку інтегрованих господарських операцій, за яким інтеграційні ознаки, що ідентифікуються в обліку виступають специфікованими загальносистемними ознаками (як рекурсивно вкладеними у функціонал системної інтеграції); методи індукції і дедукції у поєднанні інтеграційних ознак із самоорганізаційними в межах прямих і зворотних зв'язків між ознаками, що враховується під час становлення господарської операції як інтегрованої; метод структурно-логічного аналізу для прив'язки (встановлення відповідності) інтеграційно-самоорганізаційних ознак до ознак кореспонденції бухгалтерських рахунків на реквізитній основі структурування господарських операцій і рахунків; методи аналізу і синтезу – для оцінки справдження ознак в господарських операціях та агрегування оцінок для отримання узагальненого ступеня інтеграції в цілому у системі управління підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтегровані господарські операції розглядаємо як такі, що містять інтеграційні якості виражені через інтеграційні ознаки. Операцію наділяють інтеграційними ознаками під час планування (у процесі ухвалення рішення щодо операції) і вона набуває фактичних ознак під час виконання (у процесі реалізації рішення) та відображення на всіх етапах облікового процесу (документування, систематизації і опрацювання на бухгалтерських рахунках, узагальнення у звітності). Тобто господарська операція як економіко-управлінська одиниця господарської діяльності «переноситиме із собою» заплановані і фактичні інтеграційні ознаки. При цьому аналітичний супровід виконання операції зумовлює інтеграцію облікового і аналітичного процесів за взаємно відповідними симетричними етапами, що

поширюватиметься на інтеграційні ознаки. Таке обліково-аналітичне опрацювання операції пов'язано з процесом самоорганізаційного управління, що спрямований на збалансоване продовження ESG-діяльності за перебування системи управління в стані гомеостатичної рівноваги (як комплексного, що об'єднує економічний і інтеграційний стани) [9, 10]. Цей стан означає прийнятність економічного стану підкріпленого інтеграційним станом з відповідним ступенем інтеграції (максимально доцільним). Водночас закріплюється (стабілізується) інтеграційний стан, ставлячи під контроль дезінтеграційні загрози. Очевидно самоорганізаційні рішення повинні врахувати інтеграційний чинник. Тобто інтеграційні ознаки взаємодіятимуть (рефлексуватимуть) із самоорганізаційними ознаками. Останні перебуватимуть в економічній площині господарської операції. Наприклад, самоорганізаційна ознака «наявність безбитковості операції» стикуватиметься з інтеграційними ознаками: з цільовою – «досягнена тактична ціль щодо результату діяльності відповідає стратегічній цілі підприємства»; з організаційною – «безбитковість операції досягнута внаслідок оптимізації процесів постачання, виробництва і збуту»; з економічною – «безбитковий результат (ефект) операції забезпечує прийнятний економічний стан».

Викладені вище характерні особливості інтеграційного процесу, а також його впливова значущість, вказують на запит до концептуального підходу, який треба застосувати до облікованих інтегрованих господарських операцій враховуючи системність проблеми інтегрованого управління.

З огляду на забезпечення системного управління інтеграційні ознаки повинні відноситися (бути «прив'язаними») до атрибутів управління, тобто виступати як загальносистемні. Водночас ознаки повинні бути презентабельними, тобто представленими в контексті інтегрованого інформування зацікавлених сторін (в інтегрованій звітності) про сталий розвиток підприємства. Опції такого інформування визначаються змістом звітності, що представлена звітом про управління [11, 12]. Наповнення звіту ґрунтується на використанні відповідних до його змісту універсальних (уніфікованих) управлінських елементів (інструментів). У праці [13] вони представлені як базові категорійні елементи (БКЕ), асоційовані з категоріями менеджменту. Тобто загальносистемні інтеграційні ознаки стають категорійноорієнтованими. У цій праці зроблено прив'язку загальносистемних інтеграційних і самоорганізаційних ознак за атрибутивними видами інтеграції (цільова, функціональна, організаційна та іншими) до БКЕ з утворенням інтеграційно-самоорганізаційних ознак. Скомпоновані за БКЕ інтеграційно-самоорганізаційні ознаки (ICO) деталізуються за змістовними характеристиками БКЕ та структуруються за змістовними характеристиками інформаційних опцій звіту про управління, що забезпечує прозорість представлення ознак у звітності з можливістю розгорнутого розкриття інформації про шлях до такого подання. Додатково розкривається звітна інформація про впровадження та функціонування стандартизованих систем менеджменту ISO (за структурними елементами відповідно пов'язаних стандартів), які утворюють інтегровану систему управління (менеджменту) на базі інтегрованих стандартів (IMSS – integrated management system standards) [14], що дає змогу поставити систему на інтеграційну платформу.

Такі базові теоретико-концептуальні архітектурні конструкції інтегрованої системи управління треба поширити на облікове середовище реального відображення «відчуття» діяльності через господарські операції, надавши інтеграційним ознакам (рівно ж ICO) операцій метризованої форми представлення. Принципові положення застосування підходу в обліку інтегрованих господарських операцій втілені у схемі, зображеній на рисунку 1.

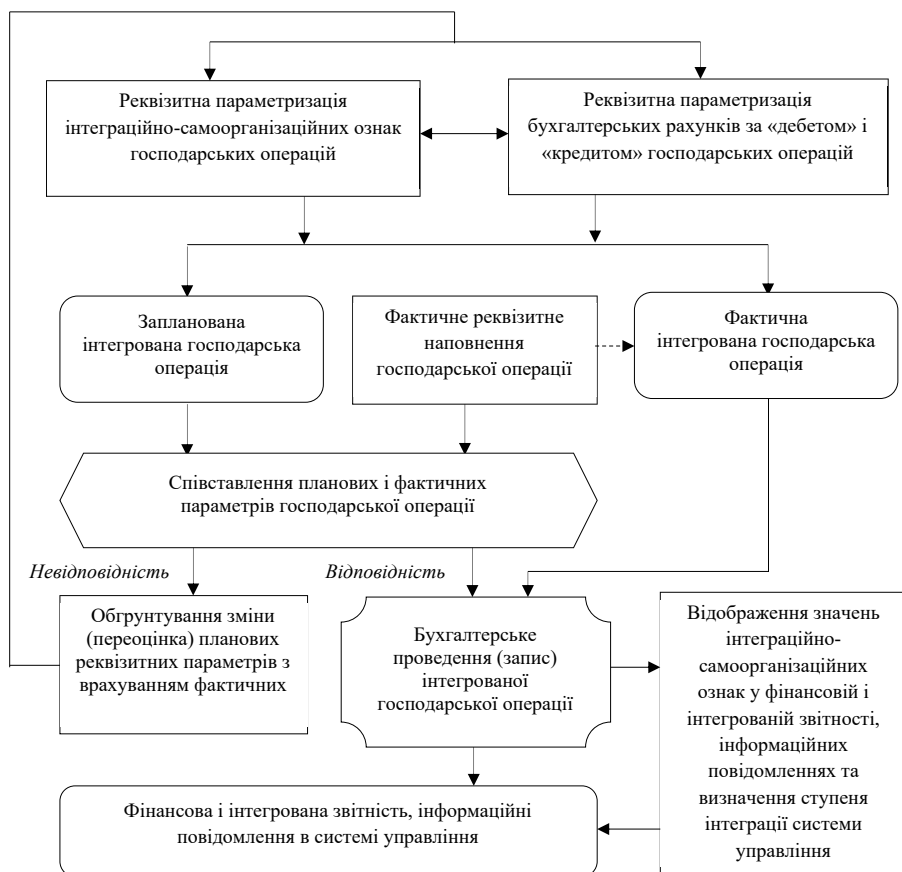

Рис. 1. Концептуальна схема створення і відображення в обліку інтегрованих господарських операцій

Джерело: розроблено автором

Господарські операції відносяться до БКЕ «бізнес-процеси», який має мережеву зв'язковість на рівні змістовних характеристик, описаних у праці [13], з усіма іншими елементами через їхню представленість у ньому, що дає змогу системно оцінити вплив операцій разом з їхніми ICO. У такий спосіб деталізовані ICO за змістовними характеристиками «бізнес-процесів» будуть представлені у відповідній господарській

операції, яка стає інтегрованою. Так, сформульовані вище ознаки стосовно беззбиткової результативності операцій з реалізації продукції, товарів, виконання робіт і надання послуг будуть присвоєні операціям, які належать до бізнес-процесу за його змістовною характеристикою «вплив результативності (ефективності) бізнес процесу за конкретною господарською операцією на стан підприємства». Далі господарські операції (наприклад, відвантаження, нарахування податкового зобов'язання, віднесення (списання) на фінансовий результат, отримання оплати) відображатимуть в обліку, відповідно до своїх семантично вивірених змістовних характеристик, як задокументовані і проведені за кореспондуючими бухгалтерськими рахунками (для наведеного прикладу – за рахунками 361, 70, 641, 90, 26, 28, 79, 311 [15]). Завдання полягає у метризації характеристик конкретних операцій із вже присвоєними їм ІСО.

Оскільки відображення в обліку господарських операцій розпочинається з документування то за основу їх метризації візьмемо реквізитне подання операції. Реквізит виступає елементарною одиницею інформації, що обліковується, та представляє якісну або кількісну характеристики об'єкта обліку. У праці [16] реквізити поділяють на: реквізити-ознаки, які є якісними характеристиками (наприклад, марка, сорт, одиниця виміру, кваліфікаційний розряд тощо); реквізити-основи – для кількісного характеризування (наприклад, фізичний натуральний обсяг (довжини, об'єму, кількості, ваги, часу тощо), ціна, сума). В об'єднаному вигляді реквізити утворюють показник. Відтак ІСО господарської операції отримають реквізитну інтерпретацію – опис. Тобто реквізит отримує одночасно два «статуси»: перший – як обліково-економічна ознака операції для визначення кореспондуючих бухгалтерських рахунків [17]; другий – як ІСО для визначення рівня справдження ознак інтеграції і самоорганізації (рис. 1). Зауважимо, що ІСО, які встановлені на стадії планування операції мають максимальний рівень, що відповідає запланованим значенням реквізитів. Під час виконання операції враховують фактичне значення реквізитів і відповідний рівень набуття ознак.

Реквізитно параметризовані обліково-економічні ознаки кореспонденції рахунків і ІСО, що заплановані, будуть своєрідним «шаблоном-рецептом» (прототипом хронологічного реєстра господарських операцій), за яким уводитиметься інформація в облікову систему під час виконання конкретної операції в діалоговому режимі «пошуку-підбору» найкращих фактичних значень реквізитів, а отже і ІСО, на аналітичній основі оцінки витрат і вигод від інтеграції. Відношення фактичних значень реквізитів до запланованих буде рівнем справдження відповідних ІСО за конкретною операцією, а отже конкретним об'єктом обліку. Не виключено, що з'являтимуться нові реквізити та відповідні ІСО, які обґрунтовуватимуться та прийматимуться до виконання формуючи базу знань ІСО. Під час утворення бухгалтерського проведення зміст господарської операції (текстове формулювання у форматі запису проведення) буде доповнено формулюванням відповідних інтеграційних і самоорганізаційних ознак. Створення реквізитного образу операції дає змогу виявляти «причини-дешиці» дезінтеграції і порушення стану рівноваги в системі управління підприємством.

Пройшовши усі етапи облікового процесу, ІСО підтвердять системно інтегрований статус звіту про управління. При цьому для зацікавлених сторін з'являється можливість

отримання розгорнутої звітної інформації за базовими категорійними елементами (в межах структурних елементів звіту) з врахуванням безпекових інтересів надавача інформації. У бухгалтерській фінансовій звітності можна надати агреговані показники рівня ІСО за об'єктами обліку, що належать до відповідних статей звітів. Так, наприклад, додаючи у форму балансу підприємства графу із значеннями ІСО можна поряд з оцінкою фінансового стану оцінити інтеграційний стан та в цілому комплексний стан як стан гомеостатичної рівноваги.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запропонований у статті підхід до створення і відображення в обліку інтегрованих операцій ґрунтується на таких концептуальних теоретико-прикладних положеннях. Створювані господарські операції повинні мати інтегративні якості, які виражаються через інтеграційні ознаки, що встановлюються на основі системної інтеграції операцій в управлінні підприємством. Такі ознаки доповнюють ознаками самоорганізаційного управління операціями, що даватиме змогу досягти ефекту від інтеграції в контексті прямування до бажаних результатів діяльності та стійкості стану підприємства. Планово-обліковий цикл інтегрованої господарської операції передбачатиме виконання таких робіт:

- композиції загальносистемних інтеграційних і самоорганізаційних ознак за бізнес-процесом, до якого належить господарська операція;
- деталізація утворених інтеграційно-самоорганізаційних ознак за змістовними характеристиками бізнес-процесу;
- специфікація деталізованих ознак: за уніфікованими управлінськими (базовими категорійними) елементами (бізнес-план, бізнес-модель, бізнес-стратегія, результат діяльності, стан підприємства та іншими), які відображаються у звіті про управління та з якими мережево пов'язаний бізнес-процес; за структурними елементами стандартів систем менеджменту, які поширюються на бізнес-процес та перебувають в інформаційному полі звітування;
- прив'язка специфікованих інтеграційно-самоорганізаційних ознак до змістовних характеристик господарської операції, відповідних до змістовних характеристик її бізнес-процесу;
- інтеграційно-самоорганізаційне опрацювання змістовних характеристик операції під час планування її параметрів з врахуванням відображення в обліку; опрацювання відбувається з проекцією операції на базові категорійні елементи;
- ідентифікація інтеграційно-самоорганізаційних ознак за обліковими реквізитами господарської операції, які одночасно використовуються для ідентифікації (встановлення) «дебетових» і «кредитових» ознак кореспонденції бухгалтерських рахунків за операцією;
- представлення реквізитної параметризації інтеграційно-самоорганізаційних ознак і бухгалтерських рахунків у формі «шаблону-рецепта», який використовуватиметься під час виконання операції та її фактографічного облікового відображення для досягнення необхідних значень (рівнів

- справдження запланованих значень) ознак і економічних показників операції;
- фіксування та протоколювання параметризованого проходження інтеграційно-самоорганізаційних ознак за етапами облікового процесу (в інтеграції з аналітичним і контрольним, регулятивним, координаційним процесами);
- представлення інтегрованих господарських операцій у бухгалтерській фінансовій звітності і звіті про управління (в інтегрованому звіті про сталий розвиток підприємства) як у формі агрегованого подання звітних показників, так і з можливістю розгорнутого (прозорого) подання із зазначенням рівнів справдження (набуття) інтеграційно-самоорганізаційних ознак для висвітлення стану інтеграції за загальносистемними і деталізованими ознаками і для оцінки ступеня інтеграції системи управління підприємством;
- формування інтеграційно-самоорганізаційного образу господарської операції за її реквізитами та створення можливості активації його розпізнавання з наданням інформації про перебіг інтегрованої операції для її учасників як зацікавлених сторін, що дає змогу ідентифікувати причини дезінтеграції і порушення стану рівноваги (збалансованості) в системі управління підприємством.

Перспектива подальшого дослідження бачиться у розробці моделей реквізитної параметризації інтеграційно-самоорганізаційних ознак і ознак встановлення кореспонденцій бухгалтерських рахунків за господарськими операціями як підготовчої роботи до створення інтегрованої нейромережі для розвитку ERP-систем.

Список використаних джерел

1. Корольук Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 88–96.
2. Чекан О. І., Андросенко О. О. Інтеграція бухгалтерського обліку та інформаційних технологій. *Сучасні тенденції розвитку економіки та обліку: наукові горизонти. Всеукраїнська науково-практична конференція 21 березня 2024 року: Збірник тез доповідей*. Луцьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2024. С. 40–42.
3. Маренич Т. Г. Інтеграція даних різних видів обліку. *Управління розвитком соціально-економічних систем. II Міжнародна науково-практична конференція 11–12 квітня 2019 року*: Матеріали конференції. Харків: ХНТУСГ, 2019. С. 139–143.
4. Функції ERP-системи для підприємств. URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/funktsiyi-erp-sistemi-dlya-pidprijemstv> (дата звернення: 08.10.2024).
5. Роева О. С. Вплив інтеграційних процесів обліку на систему інформаційного забезпечення підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 5. С. 199–203.
6. Євдокимов В. В. Адаптивна модель інтегрованої системи бухгалтерського обліку: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2010. 516 с.
7. Єршова Н. Методологічні підходи до дослідження стратегічного управлінського обліку: теоретичний аналіз. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал*. Вип. 4. 2016. С. 61–72.
8. Макаренко І. Інтеграція сучасних видів та концепції бухгалтерського обліку для цілей сталого розвитку. *Фінансовий простір*. №1(25). 2017. С. 83–88.

9. Дербенцев В. Д., Сердюк О. А., Соловійов В. М., Шарапов О. Д. Синергетичні та еконофізичні методи дослідження динамічних та структурних характеристик економічних систем: монографія. Черкаси: Брама-Україна, 2010. 287 с.
10. Шарапов О. Д., Дербенцев В. Д., Семьонов Д. Є. Економічна кібернетика. Київ: КНЕУ, 2004. 231 с.
11. Методичні рекомендації зі складання звіту про управління. Наказ Міністерства фінансів України від 07.12.2018 № 982, в редакції від 18.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
12. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464> (дата звернення: 10.10.2024).
13. Цікало Є. І. Системна інтеграція в управлінні підприємствами: самоорганізація, інформаційне забезпечення та моделювання: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2024. 316 с.
14. GUIDANCE ON INTEGRATED MANAGEMENT SYSTEM STANDARDS JUST UPDATED By Clare Naden on 15 November 2018. URL: <https://www.iso.org/news/ref2347.html> (дата звернення: 09.10.2024).
15. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291, в редакції від 23.02.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 09.10.2024).
16. Сопко В. В., Завгородній В. П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу. К.: КНЕУ, 2004. 412 с.
17. Яремко І. Й., Цікало Є. І. Моделювання кореспонденції бухгалтерських рахунків. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. Вип. 9. Львів: Вид-во ЛКА, 2000. С. 58–60.

References

1. Koroliuk T., Spivak S., Ratynskyi V. (2023). Oblik v upravlinni pidpriemstvom v umovakh tsyfrovoy ekonomiky [Accounting in enterprise management in the digital economy]. *Halyskyi ekonomichnyi visnyk*. № 6 (85). 88–96. [in Ukrainian].
2. Chekan O. I., Androsenko O. O. (2024). Intehratsiia bukhgalterskoho obliku ta informatsiinykh tekhnolohii [Integration of accounting and information technologies] // *Suchasni tendentsii rozvytku ekonomiky ta obliku: naukovy horyzonty*. Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia 21 bereznia 2024 roku: Zbirnyk tez dopovidei. Lutsk: DVNZ «DonNTU». 40–42. [in Ukrainian].
3. Marenych T. H. (2019). Intehratsiia danykh riznykh vydiv obliku [Integration of data from different types of accounting] // *Upravlinnia rozvytkom sotsialno-ekonomichnykh system*. II Mizhnarodna naukovo-praktychnoi konferentsiia 11–12 kvitnia 2019 roku: Materialy konferentsii. Kharkiv: KhNTUSH. 139–143. [in Ukrainian].
4. Funktsii ERP-systemy dlia pidpriemstv [ERP system functions for enterprises]. Retrieved from <https://wezom.com.ua/ua/blog/funktsiyi-erp-sistemi-dlya-pidpriemstv> (accessed 08 October 2024).
5. Roieva O.C. (2018). Vplyv intehratsiinykh protsesiv obliku na systemu informatsiinoho zabezpechennia pidpriemstva [The impact of accounting integration processes on the

- enterprise's information support system]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*. Vyp. 5. 199–203. [in Ukrainian].
6. Ievdokymov V. V. (2010). *Adaptyvna model intehrovanoi systemy bukhhalterskoho obliku* [Adaptive model of the integrated accounting system]: monohrafiia / V. V. Yevdokymov. Zhytomyr: ZhDTU, 516 s. [in Ukrainian].
 7. Iershova N. (2016). Metodolohichni pidkhody do doslidzhennia stratehichnoho upravlinskoho obliku: teoretychnyi analiz [Methodological approaches to the study of strategic management accounting: theoretical analysis]. *Instytut bukhhalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii. Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal*. Vyp. 4. 61–72. [in Ukrainian].
 8. Makarenko I. (2017). Intehratsiia suchasnykh vydiv ta kontseptsii bukhhalterskoho obliku dlia tsilei staloho rozvytku [Integration of modern types and concepts of accounting for the purposes of sustainable development]. *Finansovi prostir*. №1(25). 83–88. [in Ukrainian].
 9. Derbentsev V. D., Serdiuk O. A., Soloviov V. M., Sharapov O. D. (2010). Synerhetychni ta ekonomichnyi metody doslidzhennia dynamichnykh ta strukturnykh kharakterystyk ekonomichnykh system [Synergistic and econophysical methods of studying dynamic and structural characteristics of economic systems]: monohrafiia. Cherkasy: Brama-Ukraina. 287 s. [in Ukrainian].
 10. Sharapov O. D., Derbentsev V. D., Semonov D. Ie. (2004). *Ekonomichna kibernetyka* [Economic cybernetics]. K.: KNEU. 231 s. [in Ukrainian].
 11. Metodichni rekomendatsii zi skladannia zvituv pro upravlinnia [Methodological recommendations for drawing up a management report]. *Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy* vid 07.12.2018 № 982, v redaktsii vid 18.01.2019. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text> (accessed 10 October 2024).
 12. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464> (accessed 10 October 2024).
 13. Tsikalo Ye. I. (2024). *Systemna intehratsiia v upravlinni pidpriemstvamy: samoorhanizatsiia, informatsiine zabezpechennia ta modeliuvannia* [System integration in enterprise management: self-organization, information support and modeling]: monohrafiia. Lviv: LNU im. I. Franka. 316 s. [in Ukrainian].
 14. GUIDANCE ON INTEGRATED MANAGEMENT SYSTEM STANDARDS JUST UPDATED By Clare Naden on 15 November 2018. URL: <https://www.iso.org/news/ref2347.html> (accessed 09 October 2024).
 15. Instruktsiia pro zastosuvannia Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii. *Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy* vid 30.11.1999 № 291, v redaktsii vid 23.02.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (accessed 09 October 2024).
 16. Sopko V. V., Zavorodnii V. P. (2004). *Orhanizatsiia bukhhalterskoho obliku, ekonomichnoho kontroliu ta analizu* [Organization of accounting, economic control and analysis]. K.: KNEU. 412 s. [in Ukrainian].
 17. Yaremko I. Y., Tsikalo Ye. I. (2000). Modeliuvannia korespondentsii bukhhalterskykh rakhunkiv [Modeling correspondence of accounting accounts]. *Visnyk Lvivskoi komertsiiinoi akademii. Seriia ekonomichna*. Vyp. 9. Lviv: Vyd-vo LKA. 58–60. [in Ukrainian].

APPROACH TO THE CREATION AND DISPLAY IN THE ACCOUNTING OF INTEGRATED ECONOMIC OPERATIONS OF THE ENTERPRISE

Yevhen Tsikalo

*Ivan Franko National University of Lviv,
18 Svobody Ave., Lviv, 79008,*

e-mail: yevhen.tsikalo@lnu.edu.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8051-9299>

Abstract. The article proposes a conceptual approach to the creation and display in the accounting of the enterprise's integrated economic (business) operations, and a scheme for the implementation of the approach is developed. The essence of the approach is to present the integrative qualities of business operations as the acquisition of integration features in combination with self-organization features. The identification and accounting metrication of these signs occurs simultaneously with the signs of establishing corresponding accounting accounts for transactions. This approach is essential for creating an integration platform for basing the accounting system in the enterprise management system with integrated status. It is proposed to link the signs of integration and self-organization to the business operation as detailed system-wide features in accordance with the meaningful characteristics of the business process to which the operation belongs. The need to take into account the connectivity of the business process is substantiated: with the business model, business strategy, performance of the enterprise, state of the enterprise and other unified management elements presented in the management report (integrated report on the sustainable development of the enterprise); with structural elements of management system standards that apply to the business process. This will make it possible to specify system-wide signs and take them into account during reporting. Such a position will ensure the «implementation» of integration and self-organization signs and will form the fundamental basis for the development of system integration in enterprise management. It is proposed to carry out the identification of integration and self-organization signs in the form of requisite parameterization of an business operation. Such parameterization will occur synchronously (on the same requisite basis) with the identification of accounting and economic signs by «debit» and «credit» of the corresponding accounting accounts. This will ensure an organic complementary display of signs in accounting. The possibility of assessing the level of acquisition of integration and self-organization signs by an business operation on the basis of their requisite identification is revealed. On this basis, the system level of integration (degree of integration) will be determined for the assessment of the state of integration with the help of the aggregated display of the levels of features in the accounting financial statements of the enterprise. The need for integration and self-organization of transaction processing before the execution of accounting book-keeping entry of operations is substantiated. Such processing should be carried out taking into account the impact of the effectiveness of the operation on the integration and economic states (as integrated). In this way, a systemic (complex) state of homeostatic equilibrium will be achieved. It was concluded that the proposed approach provides a transparent presentation and disclosure of reporting information on ESG activities, which is formed based on integrated business operations of the enterprise.

Keywords: integrated business operation, integration signs, self-organization signs, accounting accounts, requisite, accounting process, reporting.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2024

Прийнята до друку 29.01.2025